

II. ASPIRAȚIA DE A CUPRINDE INTREGUL (Eseul istoric)

REVELAREA ȘI EVALUAREA "REEDUCĂRILOR" LA D. BACU

În locurile de detenție politică ale comunismului, lipsa de informare ducea la răspândirea din om în om a numeroase știri false despre viața în alte penitenciare, în alte încăperi ale aceluiași loc de pedeapsă, ori legate de evenimente petrecute prin gherle în diverse momente ale evoluției politico-ideologice naționale, rămase necunoscute condamnaților. Nu puține dintre aceste șoapte se preschimbau în legende, când izbeau închipuirea ascultătorilor ca ieșite din comun, fie în privința curajului eroilor lor, fie a monstruosului comportării reprezentanților represiunii. Ele se transmiteau prin inși neimplicați direct în cele relatate, dar care surprinseseră fragmente, le legaseră între ele sau le deduseseră din zgomotele bătăilor, din urlete inexplicabile, din bușituri de uși metalice, din furarea, printr-o crăpătură a oblonului de scânduri, a imaginii vreunui cadavru în pielea goală pe un capăt de rogojină, părăsit în curte câteva clipe, din vânățiile acoperind obrajii unui nou venit în celulă și la fel de repede scos din ea, până a apuca să-și explice colegilor pocirea, de nu refuza cumva s-o facă.

Ca orice sentiment, frica, mai ales, era stimulată de atari legende și tot ea le colora sumbru, le amplifică patetic, le orna cu amănunte sinistre, născocite pe loc în mintea novicilor, deoarece afectele fac casă bună cu imaginația și fără ajutorul motorului ei se sting de la sine.

În acest fel mi-au parvenit cele dintâi știri despre reeducări, deși la câteva luni după depunerea sub pământ, la Jilava, am stat cu doi sau trei tineri trecuți prin acel iad, unul chiar menționat de surse ca luând parte destul de activă, cu băta în mână, la convingerea colegilor să devină comuniști, după ce suferise atât de mult încât își adusese propriul tată în fața anchetatorilor (dar fusese atât de puțin convins, el însuși, încât, la eliberarea ce nu-i întârzie, având condamnare mică, repetă fapta pentru care fusese arestat și încercă încă o dată să fugă din țară; astfel, iarăși reveni la Pitești să se arunce în pumnii bătăușilor și să-și vâre capul în fecalele oferite lui drept hrană cât timp nu se dovedea la fel de îndârjit în rău ca zbirii săi); acum era arestat pentru a treia oară și, pentru cea dintâi, primise o pedeapsă suficient de lungă cât să-și ia rămas bun de la tinerețe pe totdeauna. Celălalt, un copil de paisprezece ani la arestare, avea sistemul nervos descumpănit de coșmarurile suferite; până și astăzi se înfățișează o dată pe an la spitalul nr. 9, pentru reechilibrare. L-am întâlnit, cutremurându-mă, prezent într-una dintre cărțile înfățișate aici. Legende circulau printre noi, cei din aceeași cameră cu ei, în legătură cu acești reprezentanți ai unui trecut ce ni se părea glorios, însă din care nu înțelegeam mai nimic, pentru că noi, studenții 'revoluționari' ai generației '56, eram niște neisprăviți, total nedotați cu orice altă experiență decât cea dobândită pe băncile școlare. Trăgeam cu urechea la ce șușotea unul, adăstam pe lângă celălalt, să-i înțelegem din fărâme de istorisiri anii duși, eram prea rușinați de propria noastră 'lipsă de trecut' pentru a ne da în vileag neștiința și nu puneam întrebările esențiale, dădeam din cap de ca și cum lucrurile ne erau familiare și rămâneam îngroziți și la fel de ignoranți asupra a ce însemna adevărata pușcărie când partidul voia să facă a pieri o generație de intelectuali în mocirla unde se înecau informatorii Securității, căci crearea acestora din cei mai buni membri ai ei fusese una dintre intențiile M.A.I.-ului când a întocmit planul sinistru pus în practică sub numele "reeducări" și, mai ales, "demascări".

Foarte târziu după eliberare, foarte târziu și după ce m-am împrietenit cu Ghiță Calciu până la a fi nedespărțiți ani de zile, legându-ne destinele prin angajarea în lupta comună pentru Ortodoxie, de fapt până ce el a fost ultima oară arestat, după slobozire izbutind a pleca în Statele Unite ale Americii - îl menționez pentru că el a reprezentat unul dintre protagoniștii istoriei reeducărilor, pe punctul de a primi pedeapsa capitală de nu dovedea imensa îndrăzneală a înfruntării Securității cu prilejul celui de al doilea proces (a se vedea mai departe darea de seamă asupra cărții lui Marcel Petrișor) -, amic care niciodată nu și-a dat drumul vreunei amintiri din acea perioadă, presupunând - și nu greșea - că nu eram suficient de pregătit, ca maturitate psihologică vorbind, și n-aș fi înțeles degradarea sufletelor în acele cumplite încercări, foarte târziu după acestea, am putut citi lucrarea lui D. Bacu: "**Pitești - Centru de reeducare studențească**" [Cu o prefață de Preot Gheorghe Calciu, București, Editura Atlantida, 1991], într-o primă ediție realizată în străinătate. A fost o adevărată revelație, în urma unei izbiri figurative în moalele capului cu măciuca (după cum mi-a parvenit că procedează uneori maeștrii zen, pentru inițierea ucenicilor lor).

Îndemnul colectivului editorial compus din romancierul, memorialistul și eseistul Marcel Petrișor, din Octavian Voinea, Simion Ghinea și alții, de a reedita în România postrevoluționară această carte (căreia i s-au adăugat, neprofesionist, o mulțime de alte titluri, până ce acela autentic se pierde printre ele) a fost excelent, pentru că e singura, până în prezent, să ofere o detaliată viziune panoramică asupra strădaniei întunecate și continue de dezumanizare fără întoarcere a adversarilor politici, ca și o minuțioasă analiză a străfundurile abisale ale ființei umane. "**PITEȘTI - CENTRU DE REEDUCARE STUDENȚEASCĂ**", în pofida câtorva erori de informație vehiculate, trebuie considerată cea mai completă lucrare documentară din domeniul istoriei contemporane a românilor și una dintre foarte puțin numeroasele de acest tip, ce tratează despre întreaga noastră istorie. Valoarea ei nu stă numai în tendința spre integralitate a cuprinderii, nici doar în aspirația la înțelegerea subtilă a fenomenului descris, ci și în punerea în pagină a întregii situații politice din țară în epoca dată, ca și în oferta de descifrare a

sufletului uman în condițiile limită de rezistență, înainte de destrămare, a personalității. Nu pot înțelege cum de nu a explodat materia acestui volum, la timpul întâii sale publicări, din lumina stărnită de explozie să incendieze întreg Occidentul, să-l trezească de pe atunci până la a sesiza demonismul bolșevismului, caracterul său antiuman și nu pot înțelege nici cum astăzi încă mesajul uluitor al lucrării nu a învins inerția rece a semenilor din Apus, îndemnându-i să facă front comun și invincibil împotriva oricărei perpetuări a comunismului în lume, ori a recrudescenței lui, oriunde s-ar face simțită.

(Și totuși există știri în Occident despre reeducări, dar ele nu corespund realității, în toată oroarea ei. Hans - Jürg Stückelberger și Ken Beeker au publicat "**S hining in the D arkness**" - Strălucind în întuneric; [Michigan, Ann Arbor, 1990]. -; la capitolul **The Persecuted, the Persecutors and the Church. The Story of Father Gheorghe Calciu**, Persecuțaii, persecutorii și Biserica. Povestirea Părintelui Gheorghe Calciu, citesc: "*Intenționat, am fost trimiși, în cursul primului an, în celule de șase până la opt deținuți, ce erau schimbați în fiecare lună, astfel încât să îngăduie fiecărei persoane să stea cu toți ceilalți la un moment dat sau altul. Singuri și având atât de mult timp la îndemână, vorbeam, în grupurile acestea, despre toate - trecutul nostru, inși cunoscuți afară și în închisoare, ideile noastre și nădejile și temerile.*

Apoi procesul de stoarcere începu. Fură selecționate grupuri mici și plasate în celule speciale, unde erau torturate uneori timp de luni de zile, până ce dădeau informații despre camarazii lor. Fiece amănunt ce le ajunsese la urechi era smuls din ei. Când venea rândul fiecărui deținut să fie interogat, ofițerii aveau deja un dosar complet asupra fiecărui aspect al vieții sale. Eram total descoperiți, goi din punct de vedere psihologic și lipsiți de apărare.

Aceste date au fost de asemeni foarte eficiente folosite pentru culegerea și anchetarea indivizilor de afară. Când securitatea vădește cunoștințe ale celor mai semnificative și intime detalii din viața unei persoane, crează impresia unei forțe atotcunoscătoare. Rezistența este zdrobită. Persoana este speriată până la disperare. Ești gata să recunoști orice, să divulgi orice informație. E ceva diabolic.

Înarmați cu dosarele, ofițerii penitenciarului au început procesul "reeducărilor". Strategia lor era să lucreze asupra "păcatelor" și "încălcărilor" noastre ca "dușmani ai poporului". Prin repetarea ca loviturile de ciocan a acuzațiilor și prin tortură, fiecare deținut era izolat, din punct de vedere psihologic, într-o lume a vinei, a neîncrederii și a beznelor - fără ieșire, fără orizont, fără speranță.

Am început a crede acuzațiile, că eram cu adevărat vinovați și că aveam o datorie de plătit pentru daunele săvârșite partidului și Țării noastre. Când deținutul atinge acest punct, era trimis în alte celule să slujească drept informator - o cale de a repara încălcările săvârșite.

Rezultatele fură boala mentală, moartea datorată torturii, sinuciderea sau creierele spălate ale unor oameni cu voința zdrobită. O întreagă generație aproape în întregime distrusă" (p. 33-34).

Poate că Gheorghe Calciu istorisește începuturile Piteștiului, acele constrângeri ce au creat al doilea val (după grupul din jurul lui Țurcanu, provenit din Suceava) de reeducatori ai sutelor de victime ce au căzut în mâinile lor. Și bine ar fi dacă aceasta constituie mărturia despre cum au fost formați reeducatorii înșiși, căci altă mărturisire directă nu există (de văzut și narațiunea lui Eugen Măgirescu, totuși, la fel de vagă asupra a când s-a petrecut momentul descris). Însă, cum paginile se adresează cititorilor civilizațiilor apusene, lipsa altor informații despre torturile săvârșite de deținuți împotriva deținuților (și acesta este scandalul strigător la cer), săvârșite de reeducatorii condamnați împotriva victimelor egale în condamnare cu călăii lor, lasă impresia că doar ofițerii M.A.I. au făcut parte din echipele de șoc ce au mânăat oamenii la sinucidere, la nebunie și la moarte. Or, asta ascunde adevărul cel mai grav: sub îndrumarea securiștilor (neimplicați direct, odată începute reeducările) deținuții i-au chinuit bestial pe deținuți. Dacă autorul s-a temut că aureola deținuților politici ar fi încheșată de participarea la genocid, în reeducări, greșește, fiindcă ei au fost aduși la această participare, prin mijloacele cele mai cumplite, la care au fost supuși până la pierderea rațiunii, a umanității, a voinței, cum singur o spune. Ca atare, din informațiile sale, Occidentul nu poate întrevedea grozăvia celor petrecute la Pitești și Gherla, la Canal: dezumanizarea absolută a deținuților politici până la a-i determina să-și devină proprii vrăjmași.)

"**P itești - centru de reeducare studențească**" interesează umanitatea mai mult decât documentele privitoare la lagărele germane, în care oamenii au fost uciși în chip odios, fiindcă la Pitești, apoi la Gherla, la Canalul Dunăre-Marea Neagră, la Târgu-Ocna și prin alte părți (după cum aud că, în alt mod, se întâmplă și în China, cum s-au petrecut lucrurile, probabil, și în U.R.S.S.), omul nu numai că n-a fost ucis (voluntar), decât în anumite - deși numeroase - cazuri, dar el n-a fost lăsat să moară, oricât o dorea și se zbătea să-și atingă sfârșitul și s-a urmărit depersonalizarea lui până la animalizare, întoarcerea personalității sale pe dos, preschimbarea lui din înger sau individ obișnuit în diavol, din el însuși în cel mai temut dușman al său și al semenilor, din făptură cugetătoare în robot. La fel, nu mă dumiresc cum ediția nouă a constituit o nereușită editorială, datorată absenței interesului concetățenilor noștri pentru adevărul ce îi privește direct și personal, cum se spune, căci n-au de unde ști ce le mai rezervă viitorul, dacă nu iau măsuri din vreme împotriva oricărei tendințe de extremă stângă și analfabetă de

reafirmare în politică, ori a oricărui alți dușmani ai omenirii, extremiști lipsiți de scrupule, ce izbutesc să pună mâna pe putere.

Și, totuși, părintele Calciu, când meditează la cele petrecute, pare că vrea să-mi tempereze zelul (într-un dialog imposibil, din pagina tipărită la cititor și invers), când îmi dă replica: "*Nici noi nu înțelegem tot, noi care am trăit tot. (...) Avem nevoie de o sensibilitate apocaliptică*" (p. 10).

Fiindcă l-am pomenit pe prefațator, doresc să extrag din cele câteva pagini încredințate de el tiparului o amintire cu valoare antologică și cu caracter reprezentativ pentru ceea ce constituie criteriul de judecată folosit în continuare în această carte, modelul pentru ceea ce aștept de la atari lecturi, care nu trebuie numai să ne informeze (oricum), ci se cuvine să ne și emoționeze și, mai presus de orice, se cade să ne stârnească exclamația: 'Ce oameni de talent și cultură (reflexată în maniera lor de a scrie) au fost supuși dezumanizării! Cât a pierdut Țara!' Deoarece memoriile, ca și orice altă redactare din domeniul umanismului, sunt date să oglindească o minte limpede, să dea dovadă de participarea autorului (retrăire), să respecte limba în care sunt transpuse (și s-o înalțe către zone ale exprimării celei mai nobile - prin expresivitate -, chiar de nu încă familiare cititorului sau/și plastice, prin abject, oglindind cugetul integral și cu fidelitate), astfel încât să convingă că autorul și povestirea sa aduc mult mai mult decât o înșiruire monotonă de evenimente (oricât de tragice), aduc, anume, o înțelegere profundă a omului, ca specie, necunoscută (în acea lumină) până la lectura operei respective, model și prin rostire. Or, din majoritatea memoriilor de detenție publicate până acum nu se întrevede conștiința memorialiștilor că ei, privilegiații ce-și aleg să fie purtătorii de cuvânt ai sutelor de mii sau milioanele de foști deținuți politici, au hotărât, când au luat pana în mână, să glăsuiască în numele tuturor, cu răspunderea culturală ce revine unei atari poziționări morale și istorice și să se adreseze posterității de mii de ani.

"*Era în luna Iulie 1958. Spre apusul soarelui, după ce trecuseră zece ore de la moartea lui Costache (Oprișan, n. n.), în care timp ne rugaserăm cu lacrimi și disperare: "Cu sfinții odihnește Hristoase sufletul adormitului robului Tău Costache... Costache..."*, după ce i-am spălat trupul, ca să intre curat în pământul din care a fost zidit, l-am scos gol pe targă în curtea închisorii. Soarele apunea, lumina lui de aur cădea peste o vegetație luxuriantă, nebună, înăbușitoare.

Lumii nu-i păsa de noi. Nu pierise universul în neființă, soarele nu-și întunecase lumina sa, nu se despicase pământul până în adânc, nici florile nu-și pierduseră frumusețea. Încă o dată, naturii nu-i păsa de noi. Universul nostru - carcera! îi era lumii necunoscut și indiferent.

Ne-am întors în celulă copleșiți, urând florile și copacii, și cerul senin și pur, și soarele de aur. Pe targa murdară și mărunț, în mijlocul curții uriașe, păzit de gardianul în uniformă, era trupul gol al lui Costache. Slab - doar piele și os - (incredibil cum putea fi acela un trup de om!), sub lumina dură care îi scotea în evidență slăbiciunea și urâciunea corpului emaciat, zăcea acolo ca un monument al morții. Și nici un înger nu-l păzea cu sabia de foc de profanările ulterioare. Nici unul. Doar un gardian în uniformă.

Pe pieptul gol și descarnat, străluceau două flori albastre, mari, necunoscute - toate florile ne deveniseră necunoscute. Le pusese Iosif, profitând de un moment de confuzie a gardianului. Le rupsesse pe fugă și zăceau pe pieptul osos, aruncate strâmb, dar reale și agresive. Gardianul strigase la Iosif:

"Ia-le de acolo, ia-le mai repede." (Lui îi era frică să se atingă de mort.)

(Costache Oprișan decedase datorită tuberculozei ireversibile, netratate; n. n.)

Iosif nu l-a ascultat.

"O să vă învăț eu minte pe toți, și pe voi și pe el", a mai strigat gardianul.

Pentru prima dată Iosif i-a răspuns, căci de la moartea lui Costache, în afară de lacrimi și rugăciuni, nu schimbaserăm nici un cuvânt, nici între noi, nici cu gardianul:

"Nouă, domnule gardian, ne mai puteți arăta încă multe, dar lui nu, el v-a scăpat pentru totdeauna."

Vedeți, ei, gardienii, îngerii materiei, credeau că mai au putere asupra noastră chiar și după moarte.

De atunci, ani în șir l-am tot chemat pe Costache Oprișan, ziua și noaptea, ca să-mi dea un semn, să-mi spună ceva despre moarte și viață de veci și niciodată nu mi-a răspuns. De atunci mă întreb și ne întrebăm: "Care este hotarul dintre moarte și viață, cine este mort și cine este viu, noi sau Costache Oprișan?" (p. 11-12).

Revenim la D. Bacu. El n-a trecut prin reeducări. În schimb, a adunat, în timpul detenției cât și după, sute și sute de elemente cu privire la Fenomen, de la trăitori, și, printr-o mistuire dintre cele mai greu asimilabile, care trebuie să-i fi îmbolnăvit sufletul pentru totdeauna, a înțeles, cât se putea pricepe în astfel de condiții, a pus în ordine și a expus cvasicomplet, istoric și mai ales psihologic, cele petrecute la Pitești, Gherla, Canal, Târgu-Ocna, Ocnele Mari, între 1949 și 1952, urmărind și dezatrul "reeducatorilor" ce au avut naivitatea de a se lăsa antrenați de Securitate în propria-le dezumanizare și în dezumanizarea ulterioară a tineretului legionar și, în mai mică măsură, regalist, național-țărănist, frontierist și, pe urmă a muncitorimii și țărănimii române, ca și a unor cazuri izolate de intelectuali. Trudnică școală, că "*la Pitești a fost posibil ceea ce în altă parte nu a atins probabil decât zona imaginației bolnave!*" (p. 20). După atâtea zvârcoliri ale gândirii sale tot mai răscolite de materia studiată, el și-a impus cu

solemnitatea cuminte a unui jurământ chinuitor: *"Trebuie să căutăm a înțelege măcar în limita posibilităților noastre restrânse de ce, cum a fost posibil ca să fie. De ce au căzut barierele care în mod normal puteau să pună frână desfrâului ideii. De ce trecerea de la această idee la împlinirea în actul monstruos a permis ca omul să devină propriul lui cobai, să fie tratat ca un simplu material experimental?"* (idem).

Tot compunând din piese separate acest straniu puzzle, la capătul căruia autorul nădăjduia să obțină un întreg, i-au parvenit și informații false. Neconcordanța lor cu adevărul nu se datora relei voințe a informatorului, ci situației specifice locurilor de detenție, ca și 'legendelor', cum le-am numit, inventate fără voie, în vederea stabilirii unor răspunsuri plauzibile. Alteori aceasta se practica cu voie, pentru ponegrirea unei linii politice adverse sau, invers, înălțarea în ochii celorlalți deținuți a unui camarad de crez. (Am menționat o astfel de legendă, cu privire la zidirea în celulă a lui Corneliu Coposu, în **"Tragedia lui Lucrețiu Pătrășcanu. Convorbiri cu omul politic Corneliu Coposu"** [Mihai Rădulescu, București, Editura Ramida, 1992].

Atari transmițeri de informații înșelătoare, prin cartea sa, nu micșorează ponderea ei în istoriografia reeducărilor - oricât de amendabilă și impunând completarea rămâne ea - și mai cu osebire în direcția pătrunderii psihologice a celor înfățișate. Ce informații greșite ne sunt propuse? De pildă că Șura Bogdanovici, începătorul reeducărilor la penitenciarul Suceava, a fost un 'elev anonim'. De fapt, el a fost șeful legionar al Universității Iași, cu mai multe ștate prin închisorile basarabene și antonesciene și chiar printr-una postbelică. Cum se explică această deformare a adevărului? Prin aceea că D. Bacu nu a stat de vorbă și cu unul dintre studenții ieșeni provenind din penitenciarul Suceava și contemporan cu dezlănțuirea autoreeducărilor. La fel, moartea unui erou mitic al foștilor deținuți combatanți anticomuniști, Gafencu (ce a avut loc la Târgu Ocna, în condiții de sfințenie), e atribuită tot Piteștilor, reeducări evitate de el tocmai prin expedierea providențială la Târgu Ocna, ca tebecist. Și altele de acest fel. Ceea ce m-a mirat, într-o primă judecare critică a lucrării, a fost că prefațatorul ei, Părintele Gh. Calciu, nu a corectat aceste informații false, că nu le-a completat pe cele parțiale, el fiind în acele timpuri în miezul lucrurilor și, pe deasupra, celebru pentru memoria sa extraordinară (Aurel Obreja mi-a încredințat că se spunea despre Ghiță Calciu că era "creierul electronic" al Gherlei). Cea mai amuzantă situație este că D. Bacu însuși deschide porțile, să se manifesteze, unei posibile legende. Narează o întâlnire neașteptată și emoționantă cu viitorul său prefațator (un fel de a spune "o întâlnire!") : *"În 1956, într-o celulă din arestul principal al ministerului (...), am găsit tras cu acul, în litere Mors e, următoarea frază care m-a înfiora t: CALCIU GHEOR GHE AM FOST ADUS AICI PENTRU CA SĂ FIU OMORĂT. NU SUNT VINOVAȚ"* (p. 218). Ulterior, povestește procesul în care același a răsturnat planurile Securității, dejucându-le conducătorilor ei din M.A.I. intenția de a dispărea, în spatele mărturiilor reeducatorilor, din poziția de inițiatori, organizatori și supraveghetori ai torturilor, modelând, pentru această vină, o C.I.A. și un Horia Sima care ar fi ordonat chinuirea deținuților, pentru a ponegri sistemul comunist. După care, autorul adaugă: *"Consecința a fost ca procesul să fie amânat fără termen. Nu este în schimb exclus ca Ghiță Calciu să fi murit de moarte 'naturală', fenomen frecvent în închisori"* (p. 219). Cunoscând foarte bine 'jocul' M.A.I.-ului, D. Bacu a intuit perfect ceea ce a urmărit Securitatea când l-a internat, după proces, pe Calciu în casimca Jilavei, dimpreună cu ceilalți 'condamnați nescrisi la moarte naturală', dintre care mulți au decedat, într-adevăr. Aceasta nu înseamnă că a murit și Calciu. Dimpotrivă, îi va prefața, peste ani și ani, cartea unde se lasă de înțeles (fără corectare!) că ar fi pierit. Apărând ediția din România, din care citez, și știind că printre editori s-a numărat și Octavian Voinea, și el una dintre victime, care a cunoscut foarte bine tot ce s-a petrecut la Pitești și Gherla, și, mai ales, Marcel Petrișor, care a împărțit aceeași celulă cu Calciu, în casimcă, iarăși am fost nedumerit că n-au trecut ei la refacerea paginilor cărții, cu învoirea autorului, sau la redactarea unei note lămuritoare, ceea ce era și mai simplu. O a doua lectură mi-a adus în minte situația specială a deținutului (cu atât mai dusă la extrem în condițiile secretului absolut dominând reeducările!): deținutul nu știa bine ce se petrecea în propria-i cameră, datorită numărului prea mare de ființe îngrămădite laolaltă acolo, datorită împrietenirii preferențiale, datorită prudenței ce-i făcea pe colocatari să se abțină deseori a da drumul la gură în legătură cu afacerea pentru care erau condamnați și a biografiei anterioare; să nu mai pomenim 'starea de imponderabilitate' a minții vlăguite de stress, de o hrană din care lipseau elementele necesare funcționării normale a creierului și de oboseala nervoasă maximă, o stare de absență aproape definitivă din realitate, care și astăzi mă sperie (în ceea ce mă privește), ajungând a mă întreba când vor ieși la iveală sechelele ei și mă vor cufunda din nou în neștire. Ce știa un reeducat despre ceilalți reeducați? Știa cele ce erau forțați prin tortură să recunoască în fața tuturor, spuse de cele mai multe ori constituind minciuni infernale, pe gustul reeducatorilor. Altfel, până și șoapta schimbată cu un altul aducea ploaia încălcătorilor poruncii de tăcere. Dar despre inșii reeducați în alte încăperi? Păi, nici nu era bine conștient că existau alte încăperi cu aceeași destinație, nici unde, și cu atât mai puțin, cine era chinuit pe acolo. Să nu ne mire că au fost purtate și o mulțime de informații false, căci nici Gh. Calciu, nici Oct. Voinea n-au știut tot. Doar Eugen Țurcanu și reprezentanții Securității aflați în spatele său au cunoscut TOTUL.

Dacă se pune problema recompunerii unei istorii absolut exacte a reeducărilor, numai declarațiile scrise, expediate de Țurcanu Securității, constituie un temelie oarecum sigur, depinzând, și în acest caz, de adevărul cuprins în ele. Așadar, informațiile greșite vehiculate de D. Bacu au mai puțină importanță; ceea ce atârână în cazul lecturii este spiritul reeducărilor, surprins de el în chip admirabil, ca și urmărirea degradării umane, pas de pas, astfel încât cititorul dobândește o cunoaștere gravă și dureroasă, de neuitat, asupra a ce poate face omul omului. Ca și unele observații ce vădesc seriozitatea cu care autorul a meditat la subiectul său, cum ar fi următoarea, ce nu trebuie uitată: *"Nu numai lipsa minoritarilor (e vorba despre membrii populațiilor minoritare, reeducați din greșeală; n. n.) , dar și aceea a prea pușinilor fii de Români bogași este o realitate poate paradoxală, dar nu mai puțin adevărată"* (p. 45). Pe marginea ei se poate îndelung glosa. Din această remarcă (ce nu exclude nici minoritarii din torturi, nici pe copiii provenind din marea burghezie sau moșierime, ci doar subliniază că numărul lor printre victime era redus) se deduce limpede că reeducările erau îndreptate tocmai împotriva sărăcimii române naționaliste, politica Partidului Comunist fiind cu perseverență îndreptată - oricât de sonoră i-ar fi fost propaganda inversă - împotriva celor sărmani, pe care intenționa să și-i transforme în sclavi, ceea ce s-a dovedit a se și înfăptui în timp.

Dacă datele biografice ale lui Alexandru (Șura) Bogdanovici sunt eronate, până la contradicerea lor, vom lua în seamă cele ale lui Eugen Țurcanu, despre care, altfel, se cunoaște mult mai puțin, lăsându-le și pe ele sub semnul întrebării. Născut în vecinătățile Rădăușilor, student la Facultatea de Drept din Iași, a fost membru al partidului comunist, după o cochetare anterioară cu Frățiile de Cruce (care i-a adus pedeapsa de șapte ani închisoare corecțională pentru delict de uneltire. Se pare că a urmat și cursurile unei școli de diplomație, după ce muncise ca voluntar pe un șantier feroviar din Bulgaria. Probabil că a fost racolat să participe la viitoarele reeducări preconizate de Securitate sau să fie chiar șeful lor. Octavian Voinea va primi aceeași ofertă în cursul anchetei. De bună seamă, n-au fost singurii legionari arestați ispitii cu această perspectivă. ședințele de lectură a broșurilor comuniste și de intonare ale cântecelor de același tip, menționate ca fiind constituențele reeducărilor, mai puțin informat asupra celor conduse de Șura Bogdanovici, D. Bacu le atribuie tot conducerii lui Țurcanu, caracterizându-le, la Suceava, drept un eșec. Trebuie ținut seama de confuzia dintre șefi făcută de autor. Ca un fel de adjunct al lui Eugen Țurcanu, este numit: Titus Leonida.

Este descrisă prima tentativă de supunere a tinerilor deținuți, cu lovituri de ciomege, cărora aceștia le-au răspuns cu suficientă tărie pentru a anihila entuziasmul bătăușilor și a-i pune jos (în prima ei repriză).

- *"Ce se întâmplă aici, bandișilor?"*, intră în celulă locotenentul Dumitrescu, comandantul pușcării Pitești.

- *"Domnule director, un grup de studenți, dându-ne seama că am greșit față de clasa muncitoare luptând împotriva intereselor ei și ale poporului, am hotărât să ne reabilităm față de partid. În acest sens am considerat necesar să respectăm dispozițiile administrației, să facem tot ceea ce ni se cere, să ne reeducăm în spirit marxist, pentru a scurta perioada de detenție și ieșind afară să fim de folos clasei muncitoare. Când însă am început să discutăm între noi, bandișii care sunt cu noi în celulă s-au năpustit asupra noastră cu ciomegele pe care le aveau ascunse și au încercat să ne omoare. Noi ne-am apărat cum am putut. Cerem administrației să ne protejeze de acești criminali și să ne asigure viața și liniștea. (...)"*

- *"Așa, bandișilor?"* Atât! Apoi făcând semn gardienilor, se năpustiră ca hoșii asupra noastră" (p. 56).

Sub semnul acestei minciuni s-au declanșat cele mai neașteptate masacre colective - însă desfășurate individual -, împotriva deținuților politici, din istoria detenției impuse de regimul comunist în România, săvârșite tot de către deținuții politici, îndrumați de vârfurile Securității, *"cei care au distrus valorile din om, i-au surpat echilibrul fără ca în locul lui să pună ceva. Golul a născut dezorientarea. Și dezorientarea a dezlănțuit nebunia"* (p.58). Și, deoarece D. Bacu insistă în multe rânduri în cartea sa asupra extinderii, sub varii forme, a spiritului reeducărilor la nivelul țării întregi, ne întrebăm dacă cele ce vedem petrecându-se în România, în anii neocomunismului succedând Revoluției din Decembrie 1989 nu constituie tot tribut plătit acelei nebunii colective induse de comunism în mințile noastre, pe un gol religios, cultural, etic, logic, educativ, absolut, ce a germinat o dezorientare națională și, ca urmare, o neputință a românului de a se regăsi, prin regăsirea valorilor tradiționale, batjocorite și urâte până mai ieri, ceea ce a condus la pieirea lor aparent definitivă.

Care au fost scopurile ce și-au propus aceia care au gândit reeducările? D. Bacu răspunde cu claritate.

1. *Comuniștii (...) au lovit de la început, cu toată furia (în credință, n. n.), vizând disperarea, deznădejdea, care aduce după dânsa distrugerea credinței și deci ineficacitatea preceptelor morale creștine. Iar pentru că tradiția e vadul acestor precepte s-a vizat distrugerea ei de asemenea.*

2. *Tot ceea ce trecutul putea oferi ca element de refugiu a fost răscolit și denigrat. Începând cu istoria și eroii ei și terminând cu folclorul... de inspirație creștină.*

3. *Familia, ca ultim refugiu, unde fiecare ancorează în clipe de deznădejde, a avut un tratament special. Sfărâmată dragostea de familie, omul se găsea izolat în propria lui mizerie.*

4. S-a căutat să se distrugă apoi admirația pentru individualitățile puternice care au jucat un rol în istoria neamului, sau care în acele vremi mai jucau un rol național important atât în viața publică cât și în cea educativă pentru a sparge lanțul care creează comunități de gândire și dă sens unei lupte.

5. Și ca ultimă lovitură, și cea mai dureroasă, s-a urmărit distrugerea însăși a personalității celui supus demascării. Acestea erau punctele asupra cărora 'reeducatorii' s-au oprit pentru ca la sfârșitul experienței să apară celălalt om, cel depersonalizat, epava, robotul" (p. 60).

Mijloacele pentru atingerea acestor scopuri le-au constituit **demascarea exterioară și demascarea interioară**. Cea dintâi era o continuare a anchetei de la Securitate, cu cele mai bestiale torturi; cea de a doua reprezenta 'demascarea' propriului suflet (inedită) - și ea însoțită de aceleași de neînchipuit agresări fizice. În ambele, bătaia neîntreruptă și celelalte mijloace de distrugere corporală și lăuntrică te conduceau la invenția celor mai neverosimile minciuni, de a căror ascultare reeducatorii nu se săturau niciodată. Trecând de la născocirea unor depozite de armament inexistente, de la antrenarea unei comune întregi într-o organizație de luptă anticomunistă la care nimeni nu visase vreodată, se ajungea la declararea legăturilor incestuoase cu mama, cu surorile, la 'prostituarea' în vorbe, a rudelor cele mai sfinte, la venalitatea mârșavă a tatălui, la crimele lui sociale, la viciile practicate în orgii de către întreaga familie, cu rolurile schimbate, și de cei mai apropiați prieteni, persoana 'mărturisorului' nefiind scutită de pângărirea cu cele mai scârnave declarații despre sine. " Fiecare dintre noi știa că celălalt minte. Dar dacă ni se cerea să mințim și singura modalitate de a scăpa de tortură era aceasta?!" (p. 106). Sau: " Presiunea reeducatorului avea calitatea de a infiltra pe încetul de-a lungul întregii perioade de chin, subconștientului, altă realitate decât cea trăită de cobaiul supus experienței. Alterarea sau degradarea constantă a acestei realități existente și înlocuirea ei cu una fictivă căpăta pe încetul exact sensul dorit de reeducatori. În clipa în care minciuna devenea pregnantă, studentul începea să uite ceea ce constituise pentru el un sens. Starea haotică și coordonatele ireale pe care se mișca de-a lungul lunilor de tortură făceau din minciună un adevăr și invers, ca după un fel de otrăvă cu care organismul se obișnuiește puțin câte puțin, ca după un stupefiant" (p. 112). În final, era " suficient să se evoce metodele de schingiuire ca omul să fie paralizat și să se comporte după placul anchetatorului" (p. 66). S-au inoculat ideea că învinsese comunismul în întreaga lume și ideea că acele suferințe la care reeducații erau supuși nu aveau să ia niciodată sfârșit; în fața unor atari idei, spune D. Bacu, " nu pot exista eroi" (p. 67). După cum descrie situația una dintre victime, " am devenit groparii propriilor noastre vise, propriului nostru suflet" (p. 70).

Ce înseamnă 'poziția' de demascare, ce înseamnă obligația de a mânca 'porcește', ce înseamnă să te hrănești din gamela unde ți-ai făcut necesitățile sau să le cureți, pe cele din urmă, cu limba, de pe jos, sau de pe hainele murdărite în timpul caznelor, ce înseamnă să fii trezit din somn cu lovituri de bătă izbite în fluierile picioarelor, se deduce din aceea că " mulți au fost studenții care nu numai că provocau bătaia, dar o doreau chiar cu ardoare: din disperare. Era singura posibilitate de a-i da o mică șansă morții" (p. 78).

Am auzit mulți români care nu au trecut prin închisori pledând că studenților 'de caracter' le rămânea sinuciderea. " Studentul de la Facultatea de Teologie din Timișoara, N. V., după ce a încercat să-și taie venele și nu a reușit, s-a aruncat cu capul în ciubărul cu mâncare, sperând să moară ars de mâncarea fierbinte. Nu a reușit și aceasta l-a costat enorm de mult. Plămânii i-au fost dislocați în bătaie. După cinci ani, când a stat cu mine în aceeași celulă, încă suferea de infirmitatea căpătată pentru că nu a reușit să se omoare" (p. 83).

Totuși, au existat eroi care au ajuns să fie trecuți de mai multe ori prin reeducări, deoarece au izbutit să țină, în continuare, câte ceva ascuns. La capătul acestui purgatoriu, au devenit printre cei mai sălbatici reeducatori, la rândul lor, pentru că fiecare victimă trebuia să-și demonstreze 'transformarea' compromițându-se prin bătaia dată altora, de obicei prietenilor și chiar neamurilor, sau devenind denunțatori periculoși.

Din următorul citat aflăm și modalitățile de înjosire a credinței, dar și cele petrecute în sufletele reeducaților - ceea ce ne oferă o măsură a dimensiunii fricii inculcate.

" Din câteva cearșafuri sau cămăși albe s-a improvizat 'cămașa lui Cristos', cum spuneau studenții. Din săpunul cu care se scriau declarațiile s-a confecționat un organ genital masculin pe care un student teolog ales ca personajul care trebuia să interpreteze pe Iisus fu obligat să-l poarte atârnat de gât cu o sfoară. Plimbat prin cameră, sub lovituri reale de cozi de mătură simbolizând drumul spre Golgota, fu oprit în cele din urmă lângă fereastră. Acolo, toți studenții fură obligați la rândul lor, să treacă prin fața lui și să se închine sărutând bucata de săpun și exprimându-se: 'Mă închin atotputerniciei tale... singurul, adevăratul stăpân al celor care cred'... etc., etc.

A existat numai unul care nu a acceptat să se coboare la acest sacrilegiu. De altfel nici nu era încă student ci numai elev. A fost schingiuit ore întregi în fața tuturor celorlalți pentru a fi obligat să se aplece. Nu a cedat.

(...) Cel care mi-a relatat întâmplarea cu B. era în aceeași celulă cu el și participase ca victimă. L-am întrebat ce a simțit în clipa când a văzut că unul mai mic ca el, și nu cu pregătirea lui, a putut avea tăria să sufere până la capăt. "La început milă pentru schingiuirea la care era supus, apoi un fel de ciudă pe faptul că nu ceda, apoi în cele din urmă rușine și dispreț pentru mine însumi. Am încercat un adevărat șoc de teroare în clipa în care am surprins că gândeam astfel. Dacă cel care mă demascase pe mine și care mai era încă în celulă ar fi aflat ce gândeam în clipa

aceea, era în stare să mă sfâșie în bucăți." "Cum era să aple, pentru că acesta era numai un gând al tău?... " "Nu avea decât să mă pună în poziție de demascare și să-mi ceară să spun ce am gândit când B. a refuzat. În cele din urmă sunt sigur că așa fi spus..." " (p. 95-96; astfel de intruzii în suflete erau practice; vezi cele petrecute cu Justin Paven, după uciderea lui Niță Cornel).

Da, toți demascații aveau convingerea - pentru noi de neînțeles - că demascatorii le puteau citi gândurile...! Într-una din numeroasele sale tentative de sinteză a faptului psihologic, D. Bacu remarcă: "Fiecare student în parte are drama lui și eroismul lui mut. Fiecare student în parte are vina lui. Înlănțuirea aceasta ciudată de vinovăție și victimă concomitent constituie unul dintre cele mai rare aspecte ale problemelor etico-psihologice. Este oare vorba de o metodă științifică operând în Filosofia Morală la răsturnarea și anularea etosului uman? Sau afectează planul Patologiei?" (p. 117). E o temă de cercetare pentru o disciplină izvorâtă din cugetul unui jurist român stabilit la Paris: Victimologia.

Analizând primul semnal a ceea ce urma să vină, autorul ajunge la **sugerarea** viitorului prin modificarea de atitudine a gardienilor și a directorului penitenciarului, modificarea hranei, în vederea pierderii forței de rezistență (fizică și morală), autoconvingerea că " *orice rezistență era sortită eșecului* . *Se consuma pe nesimțite un fel de trecere dintr-o lume reală într-o lume fictivă creată de idei, în care viața însăși nu era decât un fapt de minimă importanță, un fel de accesoriu*" (p. 119). Iar prezența "demascatorilor (...) crea o stare de quasi-hipnoză" (idem). D. Bacu identifică o etapă de "verificare" ce succeda demascării reușite. Ea consta în impunerea demascatului de a demasca pe alții, în prezența tuturor și, în orice caz, a unor reeducatori, dar și a altor demascați, datori să-l demaște dacă nu își 'trăia' rolul cu 'sinceritate'. Ceea ce presupunea că trebuia să umilească și să bată așa cum fusese umilit și bătut. În multe cazuri, spaima, dar și o furie tainică împotriva 'încăpățânării' demascatului de a-și păstra demnitatea - spre deosebire de proaspătul bătăuș care și-o pierduse, dacă nu chiar dobândise pe cale silnică 'credința în comunism' -, îl preschimbau într-un schingiuitor care depășea, prin zel și nebulie, așteptările. O altă metodă de verificare era introducerea reeducatului într-o cameră unde se aflau deținuți care habar n-aveau ce li se pregătea. Dar el știa că nu era singur cu aceia, ci că printre ei sau printre alți nou veniți mai existau inși ca el, a căror misiune era să-i urmărească tocmai lui gesturile, cuvintele, atitudinea și să-l demaște de îndată ce greșea, adică atunci când nu demasca (nu-i 'turna' lui Țurcanu orice gest, cuvânt, atitudine ce nu erau conforme normelor reeducărilor); sau avea certitudinea că cei 'curați', de îndată ce vor intra în focurile demascărilor, îl vor denunța că a 'pactizat' cu ei, ori că nu și-a făcut datoria de a-i denunța el cel dintâi. Ceea ce urma pentru el este ușor de bănuț, ca și teroarea lui în fața acestei perspective.

Cea mai cumplită crimă a reeducărilor a fost aducerea elevilor la Pitești, de la Târgșor, Canal sau de aiurea, pentru a fi educați ca legionari tocmai de către aceia care se ocupaseră în libertate de educația Frăților de Cruce, figuri notorii prin morala lor și printr-o excepțională comportare legionară, până la dezumanizarea adusă de reeducări. Se citează mărturia unuia dintre acești educatori, care a format carne de sângerat și suflete de siluit pentru demascările ce se pregăteau pe foarte curând ucenicilor săi.

" *În celula în care eram închiși după demascare, ne-au fost aduși într-o zi câțiva tineri elevi, pentru a-i pregăti în conformitate cu ordinul lui Țurcanu. Ordinul era categoric. Trebuiau încadrați cu orice preț în Garda de Fier pentru că 'pe cât de mare e înălțimea, pe atât de adâncă și definitivă căderea.'* Efectul demascării deci sigur. Am primit această sarcină cu o strângere de inimă dureroasă deși omul din noi fusese ucis. Cine putea să refuze? Din clipa intrării elevilor celula a luat aspectul care-l avea înainte de demascări. Toți ne comportam ca și când nimic nu s-ar fi petrecut. Am procedat ca afară în timp de prigoană. Educarea a pornit după toate regulile. Speculând înclinarea spre credința creștină, i-am învățat psalmi și rugăciuni, am discutat cu ei teologie, i-am îndrumat, le-am indicat cum să postească etc. Ceea ce mi-a părut mai monstruos chiar decât distrugerea demnității noastre proprii a fost faptul că eram obligați să mâncăm mâncarea lor atunci când posteau! Aceasta pentru a demonstra comitetului de reeducare că suntem definitiv lecuiți de boala creștinismului. În ceea ce privește înclinarea spre patriotism, am stimulat-o prin învățarea cântecelor patriotice, legionare, legile și normele de conduită care trebuiau respectate cu mare grijă de către un tânăr dornic să se încadreze.

Când s-a considerat pregătirea lor suficientă, au fost luați din celula noastră și trecuți în alta. Acolo au fost băgați în grindina de ciomege a 'demascărilor'.

Noile victime erau trecute prin demascare de către alții. 'Educatorii' erau ținuți la o parte pentru momente mai dificile. Atunci când elevii refuzau să vorbească cu toate chinurile la care erau supuși, cu un fel de satisfacție diabolică, șeful comitetului aducea pe cel care 'îi pregătise' pentru confruntare! Ușor de imaginat răsturnarea care se producea în sufletul unui tânăr de mai puțin de douăzeci de ani atunci când cel care îi fusese cu câteva zile înainte exemplu de demnitate și corectitudine apărea în fața lui ca denunțator ordinar" (p. 132-133).

Foarte utilă este și punerea la dispoziția înțelegerii noastre a unei mărturii inverse, provenind de la una dintre aceste victime elevi. " *Nici acum, când am trecut prin demascare și știu mobilul murdar al acestei inumane înscenări, nu pot să cred că N., care mă pregătea pentru încadrare, făcea totul numai pentru că îi fusese dictat de comitetul de*

reeducare. Dincolo de aparent, era o chemare interioară, poate subconștientă dar izvorâtă din suflet, care transforma totul în momente de adevărată înălțare sufletească. Stăteam amândoi într-o celulă singuri. Când se lăsa amurgul, pe chipul lui se zugrăvea o tristețe sfâșietoare. Atunci întrerupea vorba și privirea i se pierdea departe, trecând printre gratii spre dealurile acoperite de fumul înserării. De multe ori l-am întrebat să-mi spună motivul acestor tristeți. Nu a vrut niciodată. Când insistam, se uita la mine lung, dureros, aproape implorator, apoi întorcea privirea în altă parte. Și mai totdeauna după asemenea întrebări, începea să-mi vorbească despre omul nou, omul cu adevărat creștin, capabil să vindece multe răni de pe trupul și sufletul Românului. Era atâta patimă, atâta căldură, atâta sinceritate în vorba lui, încât sunt convins că momentele acestea erau pentru el singurul mijloc de a evada din ciclul infernal în care era vârat peste vrerea lui. Și cine știe? Poate că atunci își imagina că este liber și că ceea ce spune nu o spune cu intenția de a nimici un suflet ci din dragostea adevărată de a contribui la salvarea lui. În cele mai grele clipe, chiar atunci când a fost adus în fața mea pentru confruntare și s-a purtat așa cum îi cerea cel care-l însărcinase cu misiunea aceea murdară, nu am putut să-l urăsc. Târziu, după demascări, când pericolul trecuse și puteam vorbi mai ușor, eu am fost primul care am încercat să mă apropiu de el, cu dorința de a înnoda o prietenie la care țineam mult de tot. Era bolnav de plămâni și slăbise mult. Din puținul care-l primeam, m-am oferit să-l ajut. A refuzat nu numai să primească ajutorul dar chiar să stea de vorbă cu mine. Am citit în ochii lui aceeași durere sfâșietoare, ca pe vremea când în celula din Pitești, dincolo de drama care se pregătea, mă ajuta să mă orientez cinstit în viață. Și doi ani de-a rândul, muncind împreună în același schimb și în același atelier, până când a fost izolat, a evitat să mă întâlnească. Durerea lui era desigur mult mai mare ca durerea mea. Nu știu dacă mai trăiește și dacă s-a vindecat de infirmitatea cauzată de demascări. Aș da mult să mai pot sta de vorbă cu el o singură dată... numai pentru a-l convinge că în ochii mei el a rămas pentru totdeauna cel care a fost în clipele din celulă" (p. 133-134).

Din toate acestea se deduce cât de adâncă era compromiterea a cărei autoacceptare era impusă elementelor cele mai admirate de către tineret, care aveau puterea de a se face adoptate ca model, la vârsta când aceia alegându-i sau instituindu-i modele aveau mai multă nevoie ca la orice vârstă de alegerea unei linii de conduită în viață. Or, ei, prin trecutul și faima lor, ca și prin atitudinea inițială în relațiile nou create, răspundeau perfect setei de desăvârșire a adolescenților tardivi cu care erau puși în contact, iar acea vârstă are nevoie de încurajarea derivată din dovada că și alții au trecut prin dezorientările specifice anilor numărați de ea, le-au putut învinge și depăși către așezarea în Lumină. La ce bun acea compromitere? Pentru a se demonstra că linia purității nu exista. Mai este de mirare opinia reeducaților că au participat la un război metafizic între Bine și Rău, cum o declară răspicat părintele Gheorghe Calciu în paginile sale de început, cum o declară, se va vedea ulterior, și Octavian Voinea? Cum o resimt cu toții? **Războiul nevăzut**, luat în cercetare de misticii ortodocși, devenise tot ce poate fi mai material, mai palpabil, mai periculos, sub conducerea îndrăciților înșiși - deși dus, după bătăliile purtate în afara omului, în sufletul său, unde mereu și fără încetare învingea Răul. Mă întreb, ca un creștin de rând, dacă toți cei care au trecut prin reeducări și au fost aleși să scape cu viață până la eliberarea din 1963-64 au solicitat vreunui preot, în libertate, să le facă slujbe de curățire pentru alungarea diavolului din ei. Doar cu acesta au avut de-a face, au coabitat, i-au devenit robi, l-au îmbrățișat în inimile lor, i-au sărutat altarul descompunerii și i-au învățat și aplicat poruncile de a urf și participa la anihilarea legii iubirii și a rezultatelor ei din existența umană. Spun asta pentru că, aidoma reeducaților, mintea îmi rămâne mută și incapabilă să mai judece în fața năvăvirilor antiumane deprinse în reeducări și, mai ales, în fața unei modificări aduse în psihicul reeducaților asupra căreia se insistă prea puțin în cartea lui D. Bacu și în celelalte: cei trecuți prin autodemascări nu rareori deveneau comuniști înrăiți până la crimă, comuniști gata de orice și care chiar făptuiau orice pentru impunerea mai rapidă în temnițe a doctrinei ce credeau că învinsese în toată lumea. Unii au făcut-o și mai târziu, în libertate. Câțiva o fac și acum. " *Nebunia colectivă devine acum o realitate. În numele ei se vor consuma toate fără-de-legile comandate. Nebunia aceasta va fi menținută, întreținută, hrănită insistent, prin toate mijloacele, nu din întâmplare, incoerent, din nebunie, ci sistematic, dintr-o logică - paradoxală dar logică - pentru a putea fi folosită ori de câte ori va fi nevoie și în oricare parte*" (p. 135). Iar *summum* -ul acelei nebunii este " *tendența permanentă de falsificare, la început impusă prin metodele arătate (și care; n. n.) devine ulterior un fel de necesitate în ea însăși. Printr-un amestec de inteligență și îndobitocire forțată, de fals și real, de cinism și fanaticism comandat, se ajunge la un amestec și identificare a contrariilor, la crearea unei lumi fictive impusă ca o necesitate în suflet*" (idem). Autorul izbutește să ducă concluziile până la capăt: " *Acest amestec de logic și de absolut creează o stare psihologică de negare a realității evidente și înlocuirea ei cu o ficțiunea născută din teroare, din degradare, din umilire și din dispreț*" (p. 136).

Atunci când se socoti că rezultatele demascărilor erau convingătoare și că metoda se dovedise un triumf, Eugen Țurcanu redactă un memoriu adresat Securității, ținând la extinderea ei în alte penitenciare. Aceasta se petrecea în primăvara anului 1951. Drept rezultat, la Canalul Dunăre-Marea Neagră se înființară brigăzile studențești 13 și 14, în colonia Peninsula, cuprinzând doar reeducați; la penitenciarul sanatoriu T.B.C. Târgu-Ocna fură deplasați Nuti

Pătrășcanu și alți bătași; la fel, unii la închisoarea de la Ocnele-Mari. De data aceasta nu se mai urmărea reeducarea studențimii, ci victime urmau să cadă toate categoriile sociale, de vârstă și de pregătire (sau cel puțin așa se preconiza, deoarece reeducările nu s-au putut extinde decât pe timp limitat, datorită unei organizări defectuoase ce a permis condamnaților la bătaii să se opună, fie alertând orașul - Târgu Ocna -, fie protestând în fața unei direcții implicate fără convingere în cele ce se petreceau - Ocnele Mari, fie obligând temnicerii să ucidă victima - o formă de sinucidere, cum a fost cazul doctorului Simionescu, fostul ministru cuzist, torturat sub supravegherea studentului Bogdănescu și a confracților lui, până ce, nemaisuportând chinurile, bătrânul medic s-a îndreptat, conștient și voluntar, către sârmele ghimpate înconjurând lagărul; pe această cale el determină descărcarea unei arme automate în trupul său adus la limitele suferinței posibile. Nu mai erau demascări, ci bătaii strigătoare la cer, fără alt scop, menite să chinuiască, asociate cu alte mijloace de caznă ca depunerea în carceră în timpul nopții, pe când ziua se continua a se munci, reducerea mâncării etc.

La Gherla, în schimb, reeducările, sub conducerea lui Alexandru (Țanu) Popa, au atins culmi de sălbăticie nebănuite nici măcar la Pitești. Aici continuau demascările studenților de la Pitești - unde reeducările au fost sistate -, ale elevilor, dar și ale muncitorilor și țăranilor ce alcătuiau masa deținuților din penitenciarul de pe Someș. În plus, bătaiele erau dublate de munca în veșnică depășire de normă, datorită tocmai victimelor reeducărilor, care depășiri de a doua zi deveneau noua normă pentru toată lumea, de nerealizarea căreia depindea atât hrana cât și somnul în pat (și nu aruncarea în carceră pe timpul nopților). Studenții erau spaima tuturor, prin îndârjirea frenetică de a munci mai mult și mai repede, într-un ritm satanic.

Cititorul se întreabă cum de nu povesteau cei trecuți prin reeducări despre tratamentul la care fuseseră supuși, pentru a se crea o opinie comună de opoziție în fața călăilor, pentru a se încheia o dată pentru totdeauna cu acel masacr, prin coalizarea tuturor forțelor împotriva găzilor.

"Printre studenții sosiți cu primele loturi și scoși la muncă în fabrică (la Gherla; n. n) se afla și unul originar din Ploiești, Rodaș. La ieșirea în atelier, a întâlnit foști prieteni de activitate, oameni în care avea încredere oarbă. Profitând de o mică clipă de libertate, a mărturisit unuia dintre ei toată drama Piteștiului, în cuvinte simple și încercând să-l facă să priceapă cât mai repede. Nu avea prea mult timp. Prietenul l-a ascultat cu atenție apoi, surprins de cele auzite, a încercat să verifice autenticitatea întrebând ...pe un alt student în care avea și el aceeași încredere! Mai de grabă, cerea de la acesta înfirmarea spuselor pentru că de crezut nu putea crede! Și într-adevăr, studentul l-a liniștit! "Rodaș este informatorul Securității și cele spuse fac parte dintr-un program vast, pus la cale de comuniști pentru compromiterea studenților!" Muncitorul a plecat liniștit să se culce. I se luase o piatră grea de pe inimă. Studentul a plecat imediat să raporteze lui Țurcanu. I se luase și lui o piatră de pe inimă pentru că se pare că el era însărcinat să-l supravegheze pe Rodaș. Muncitorul a spus și altor prieteni să se ferească de Rodaș. Dar acesta nu a mai avut prilejul să se ducă în atelier.

A doua zi, într-o celulă de la etajul trei a apărut Țurcanu. A ordonat tuturor studenților să se întoarcă cu fața la perete. Apoi a făcut pe cineva să intre în celulă. A ordonat din nou studenților să revină cu fața spre ușă. Cineva stătea lângă el, dar nimeni nu putea ști cine este pentru că avea capul acoperit cu un sac. Când toți s-au întors și liniștește s-a lăsat din nou, a smuls sacul de pe capul celui adus. Nimeni nu a cunoscut pentru început cine era acesta. Pentru că în fața lor era numai un chip desfigurat. Obrazul întreg era numai o rană tumefiată, vânătă. Pete mari de sânge acopereau întreg chipul, prelungindu-se în jos peste haine. Omul se clătina pe picioare abia ținându-se drept. Tremura din tot corpul ca apucat de friguri. O paloare cadaverică s-a lăsat pe chipul tuturor acelor care erau în celulă. În frica lor, zadarnic încercau să deslușească chipul și motivul care a determinat desfigurarea lui.

"Rodaș a vorbit" a spus Țurcanu. și toți au înțeles" (p. 162- 163).

Fără nici o pregătire, în seara zilei de 14 noiembrie 1951 au încetat demascările, iar în preajma Crăciunului, Eugen Țurcanu și cu zece colaboratori dintre cei mai apropiați lui au fost puși în lanțuri și conduși la Jilava. În primele zile petrecute acolo, Țurcanu a povestit filme și romane.

"Dar într-o zi a intrat în celulă un ofițer din Ministerul de Interne.

"Pentru ce ai fost adus aici, banditul?" Era prima dată de la începerea demascărilor când și lui i se puneă o întrebare urmată de acest calificativ.

"Am fost adus ca să fiu eliberat" răspunse acesta oarecum nemulțumit.

"Banditul, ai fost adus ca să dai socoteală pentru crimele pe care le-ai făcut în închisoare" și ofițerul plecă trântind poarta celulei. Pe chipul lui Țurcanu zâmbetul s-a schimbat brusc într-un fel de rânet neputincios. Aceasta a fost ultima lui imagine văzută de un supravegheător" (p.176-177). Începu o anchetă ce avea să se prelungească timp de trei ani, urmărindu-se - ceea ce s-a și obținut de la reeducatori, în afara lui Gheorghe Calciu - să se dea declarații că reeducările au fost poruncite din afara granițelor țării, de Horia Sima și de C.I.A, în vederea compromiterii regimului comunist. Securitatea, adevăratul motor al lor, n-a fost în nici un fel implicată. Câțiva ofițeri din conducerea Piteștiului, declarați 'oportuniști', au fost condamnați, apoi eliberați și repuși în drepturi. Un grup de reeducatori, cărora le-au fost alăturați un tânăr ce a acceptat să declare că purta directive de la un penitenciar la altul,

în privința evoluției reeducărilor, și un avocat legionar, acuzat a se număra printre inițiatorii reeducărilor, au fost executați. Un număr restrâns de legionari de frunte, aduși în aceste anchete în calitate de așa ziși promotori ai reeducărilor, dimpreună cu niște reeducați reeducatori și cu criminalul Alexandru (Țanu) Popa, cu Gheorghe Calciu, au fost internați în casimca Jilavei, într-un regim de desființare, timp de doi ani, la fiecare celulă de patru inși aflându-se și un tebecist. Asupra acestei perioade, cărțile lui Marcel Petrișor și Octavian Voinea produc mărturii esențiale. Meritul lui D. Bacu este că nu se oprește aici, ci continuă a analiza recuperarea treptată (dacă a avut loc) a bolnavilor de spaimă și de cruzime rezultați în urma 'tratamentelor' trecute în revistă mai sus.

Întrebarea autorului: " *Se vor putea încadra oamenii aceștia în viața normală sau vor simula numai, rămânând în adâncul sufletului lor niște veșnici naufragați, răstigniți pe propria lor neputință, în definitiv comună tuturor oamenilor?*" (p. 211) nu va avea niciodată un răspuns categoric pozitiv și în nici un caz unul categoric negativ; acei oameni au murit, rămânând vii.

În tenebroasele relatări ale autorului nu se poate, totuși, să nu se strecoare și ceva din umorul temnițelor deținuților politici, asupra căruia mi-a atras atenția istoricul Radu-Dan Vlad, când mi-a propus, ca editor, întocmirea unei antologii al acestuia. Desigur, D. Bacu nu ni-l prezintă ca atare, ci relatează momentele pentru a ne indigna; fără voia lui scenele rămân și umoristice.

" *Două palme și picioare, după discuții întrerupte de înjurături și după un efort disperat, nefericitul își aduse aminte - ni se povestește despre careva bătut, după o turnătorie în legătură cu ceva afirmat de el - că, întrebat de prietenul lui despre slăbiciunea prea mare ce se vedea pe chipul lui, îi răspunsese că a avut un icter recidivist. Cel care trăsesse cu urechea auzise în schimb "Hitler redivivus" și raportase ofițerului politic că cei doi discutau politică și vorbeau despre revenirea lui ...Hitler!"* (p. 183). De asemenea, autorul remarcă faptul că oricât de cruntă era existența, " *spiritul de ironie mai exista încă: deținuții botezaseră cele două locuri de chin 'mon caprice' (carcera) și 'mon jardin' (camera neagră)*" (p. 186-187). La fel etichetează D. Bacu convorbirile cu reeducații, după încheierea reeducărilor: " *le-am botezat în ironie 'ședințe ARLUS', aluzie deschisă la organizația comunistă pentru propagandă, camuflată sub titlul de 'Asociația pentru strângerea legăturilor cu Uniunea Sovietică'. Nu era vorba de fapt de discuții ci de o serie de anecdote pe seama Rușilor, care aveau menirea pe de o parte să ridiculizeze pe comuniști iar pe de alta să le arate că noi avem destul curaj pentru a înfrunta situația și că nu ne era teamă de reeducați"* (p. 206-207). Porecla cu iz aluziv-ironic-politic devenea și ea o armă a curajului: " *În celulă se adoptase noua nomenclatură. Evgheni (Eugen) Semenovich Makarenko era acum numele lui Țurcanu iar când cineva vroia să întrebe pe altul dacă a trecut prin demascări, îl întreba dacă a citit Poemul Pedagogic"* (p. 208), după ce Gheorghe Calciu " *a mers până acolo încât a încercat într-o după-masă (după încheierea reeducărilor; n. n.) să povestească 'Poemul Pedagogic' al lui Makarenko"* (p. 207).

Expunerea lui D. Bacu nu este doar una a faptelor, întretăiată de deducții, intuiții, reflecții și concluzii, ci și una a propriei minți a autorului în travaliul înțelegerii; deaceia ea e tensionată, chinuitoare, cu toate că fraza este mereu limpede și se adresează de la intelect la intelect; dar care intelect, în străduința de a cunoaște, e total desprins de afectivitate? Și cum e posibil ca tratând despre atare subiect să nu fii năpădit de disperare, de revoltă și de uluire? " **PITEȘTI. CENTRU DE REEDUCARE STUDENȚEASCĂ** e o cronică, în cel mai bun înțeles istoric al cuvântului, onestă, fără cruțare pentru unul sau altul, pentru camarazii de același crez, și încercând a da vina pe membrii altor crezuri politice (excluși comuniștii fiind, ceea ce este firesc, ținând seama de faptul că reeducările au fost opera lor), cum se întâmplă uneori în memorialistica propriu-zisă, acoperit de o 'modestă corectitudine științifică' de circumstanță (la unii autori, spuneam) și refuzând menționarea victimelor regaliste, național-țărăniște, frontieriste, fără culoare politică etc..

Mai mult decât o cronică, lucrarea constituie și o nouă încercare de început de descifrare a psihologiei abisale, ca reflectată de cele la care omul a fost supus în acele condiții speciale, de unde interesul ei lărgit de la curiozitatea istorică la cunoașterea psihicului uman, a limitelor și amplitudinii lui, ca și a mijloacelor ce-l modifică, distorsionează, strâmbă, remodelează anapoda, foarfecă, fărâșă, replămădesc și, în cele din urmă, mijloace care se lasă iarăși învinse de caracteristicile nobile ale speciei, cum, în ce măsură, pe cât timp și cu ce șanse de perpetuare a calităților redobândite (sau a defectelor morbide impuse pe calea torturii și neînvinse de scânteia binelui prezentă în omul normal).

Țelul (atins) cel mai de seamă al cărții, ca și al celei următoare în discuția noastră, este că atunci când glasurile românilor erau în imposibilitatea de a-și face auzit vaietul în țara lor, această scriere l-a făcut auzit în Europa Occidentală, chiar dacă tristul continent s-a dovedit surd la genocidul petrecut la fruntariul său răsăritean. Dacă generația pașoptistă s-a străduit să aducă aceleiași Europe, prin literatură, vești despre poporul nostru și dreptul său la existență, D. Bacu, Virgil Ierunca, au vădit eforturi vrednice de toată lauda pentru a face cunoscut aceleiași Europe dreptul nostru la a nu fi dezumanizați, la a nu fi scoși din rândurile fiilor lui Dumnezeu.

D. Bacu se demonstrează a fi un cugetător rănit definitiv de descoperirea tainelor reeducărilor. El și-a dedicat ani îndelungați din viață adunând - Soljenițin român - toate datele câte i-a stat în putință să le afle despre reeducări. Cu

osârdie și tenacitate incomparabile, obsedat de adevărurile intuite, a făcut toate eforturile posibile, până la abnegație, pentru a înțelege corect cele petrecute cu tineretul la Pitești, la Gherla și în alte locuri de detenție condamnate de Securitate la a trece prin acel infern. Și a izbutit. Cel dintâi dintre concetățenii noștri care a avut tăria să ducă până la capăt munca de Sisif a cercetării acestei perioade mai întunecoase decât oricare alta din istoria noastră, D. Bacu își înscrie numele cu litere de aur (negru) în literatura memorialistică a temnițelor comuniste. El se instituie, prin lucrarea sa, model al oricărui cercetător inițial al unui fenomen de masă interesând istoria imediată și dă tonul strădaniilor necesare a fi întreprinse de oricare dintre noi pentru recuperarea timpului și urmărirea lucidă până în pânzele albe a evoluției sau involuției neamului.

Un iad creat anume pentru studenți (Virgil Ierunca)

Nici Virgil Ierunca n-a fost victima reeducărilor. Nici măcar gustul unei închisori sau lagăr comunist obișnuit nu l-a deprins, precum D. Bacu, deoarece a avut statut de refugiat politic de la începuturile comunismului în țara noastră. Aceasta nu înseamnă că ascultarea relatărilor lui Ovidiu Cotruș - făcute ele însele după memorări ale victimelor autentice, căci nici cel din urmă n-a fost 'reeducat', - nu l-au marcat până la a-l forța să depună mărturia de gradul trei constituită de scrierea "**Fenomenul Pitești**" [București, Editura Humanitas, 1991, ed. a II-a], împotriva ororilor desfășurate între 6 decembrie 1949 și august 1952, în penitenciarul numit și în altele. Deosebirea esențială dintre amintirile directe ale celor implicați de-a dreptul în acea nebunie colectivă, dirijată în toate amănuntele evoluției ei, și privind coborârea pe treptele mutațiilor psihologice de la starea firească omului spre aceea subumană, stă în faptul că obiectele experimentului - deși n-au putut observa decât cele petrecute în camerele unde au fost depuse - totuși au surprins pe viu aceste metamorfoze diabolice ale ființei umane, pe când Virgil Ierunca nu a putut decât întui, cu mare nesiguranță, sau deduce logic (dacă logica s-ar potrivi treburilor sufletești, ceea ce e prea puțin adevărat).

"**Fenomenul Pitești**" mi se pare a conține cea mai clară evaluare psihologică a tentativei de "*imitație a psihicului omenesc*", organizată și desfășurată sub supravegherea inițiatorului ei, Nicolschi. Conlucrarea la elaborarea cărții a două cugete aparținând unor personalități de excepție, a căror vastă cultură universală le-a conferit o familiaritate - cu toate că discutabilă, am văzut - cu ceea ce se petrece în inima și mintea semenilor, a dus la o cunoaștere altfel greu de dobândit în afara contactului de o viață cu literatura. Menționez că această afirmație se cere amendată printr-o stupefiantă remarcă: înșiși Țurcanu, șeful Organizației Deținuților cu Convingeri Comuniste, Nicolschi și aceia care se aflau îndărătul lui și au rămas, pentru moment, neidentificați, au dat dovezi sinistre și de neînfirmit că erau ași în recompunerea fantezistă a naturii psihologice umane, atunci când cultura și știința le lipseau cu desăvârșire. Săvârșirea crimei nu necesită o școlire specială, dar Crima la care ne referim rămâne o formidabilă instigare la meditația asupra 'maestrilor' din umbră ce au pregătit-o, care 'maestri' cu siguranță proveneau de pe teritoriul U.R.S.S.-ului, mojarul unei vechi fanatizări (negative, de tip religios), ce a împins la adorarea ideii de "creare a unui om nou", fanatizare care a stat la baza pedagogiei comuniste.

Constatarea cea mai subtilă a lui Virgil Ierunca este că singurătatea urmând anchetei, pentru unii, sau, dimpotrivă, mângâierea adusă altora de prezența celorlalți codeținuți, îl ajută pe cel ieșit dintre fălcile cleștilor opresivi ai anchetatorilor, îl ajută, spuneam, să-și recompună structura lăuntrică a persoanei, să se regăsească, să se reîntărească. În cadrul reeducărilor, cele două situații au fost înlocuite de prezența permanent amenințătoare a călăului, zi și noapte, dând iluzia perfectă că de ea nu se va scăpa absolut niciodată, și aceasta conducând la disoluția grabită a eului (o formă a autoapărării subconștiente, a acțiunii oarbe a instinctului de autoconservare). Cu alte cuvinte, Răul s-a impus ca o permanență, ca "stare naturală", definitivă, ireversibilă. Sunt pe deplin convins că autorul (de fapt, cei care i-au istorisit lui Ovidiu Cotruș propria lor decădere) a găsit cheia condițiilor lăuntrice generând acceptarea următoare trepte a modificărilor urmărite de experiment, aceasta fiind **pierderea** în absolut a **nădejzii** (ne reamintim că psihologia creștină îi atribuie ei rolul principal în îmbunătățirea omului). A doua mutație a fost scoaterea la lumină a complexului sado-masochist și impunerea lui ca unic mod de existență (automată). (Un tânăr supus în chip îndelungat și repetat la cufundarea până la limita sufocării a capului în tineta cu urină și fecale a continuat să-și aplice singur acest regim timp de vreo două luni.) A treia operație a desființării umanității a fost uciderea morală, stârnirea scârbei de sine și creșterea ei până la a deveni unicul simțământ viabil pe tot parcursul existenței. Ea s-a realizat, pe de o parte, prin obligația de a-și inventa amintiri noi, falsificate, înjositoare, prin autodegradarea în fața tuturor și, pe de altă parte, prin impunerea denunțării unor fapte necomise de către cei denunțați - prim grad al crimei - și participarea la omuciderea (în sens concret) colectivă sau personală: crearea "*complicității crimei*" (p. 18-20). "*La Pitești*, constată Virgil Ierunca fără risc de greșală, *categoria martorului inocent a fost pur și simplu suprimată*" (p. 10). Ar fi fost de dorit ca aceste etape să le găsim expuse cronologic în cuprinsul lucrării și cu nuanțările de rigoare, ce să le impună limpede ca definitive.

Un alt merit al lui Virgil Ierunca - ce-l scoate dintre rândurile celorlalți autori de cărți privitoare la reeducările ce au avut loc în România - este de a pune în paralel "desființarea personalității umane" practică la noi cu "spălarea creierului" realizată în penitenciarele chinezești, în aceeași perioadă, prin citarea lui Dries Van Coille ("**S** **inuciderea entuziastă**") și a lui Jean Pasualini ("**Prizonier al lui Mao**") (p. 76-93). Dacă această comparație ar putea fi dusă mai departe, să cuprindă dezvăluiri asupra metodelor folosite în toate penitenciarele și lagărele din câte țări comuniste au ființat și mai există, utilizate în scopul perturbării echilibrului psihic al opoziționiștilor (să nu uităm uluitoarele procese politice dintr-acestea, cu prilejul cărora cel din boxă își este principalul acuzator public), s-ar ajunge și la determinarea inițiatorilor acestei crime împotriva umanității, fără precedent fie și în actele nazismului, fratele mai mare al comunismului. Deoarece teoria pedagogică a lui Makarenko stă la baza "creerii omului nou", nu este dificil să înțelegem de unde au plecat indicațiile cu caracter mondial de distrugere a spiței noastre. Cititorul paginilor lui Virgil Ierunca, intitulate "**Fenomenul Pitești**", are o singură datorie față de martiri, atunci când le parcurge firul tragediei; anume, să se întrebe permanent: 'nu sunt și eu plămădit din același aluat sfânt și mizerabil?' (De ce oare **Geneza** ne spune că omul a fost făcut doar din noroi?)